

Bulletin van
Arctic Peoples Alert
nummer 17 - winter 2004/2005

arctica

Colofon

***Arctica* is het bulletin van stichting Arctic Peoples Alert. Arctic Peoples Alert is een Nederlandse belangenorganisatie voor inheemse volken in het Noordpoolgebied.**
nummer 17 - Winter 2004 / 2005
met als bijlage kalender 2005

Prijs losse verkoop: €2,50
Donateur Arctic Peoples Alert:
minimaal €10,- per jaar.

Arctic Peoples Alert
Zusterstraat 58 B
2512 TN Den Haag
Telefoon: 070 4020943
Fax: 070 3882915
E-mail: arctica@planet.nl
Web-site: www.arctica.nl

Postbank: 440 8028
Actierekening: 40092
IBAN NL43 PSTB 0000 0400 92
BIC PSTBNL21
KvK: 41157171

Redactie: Govert de Groot, Charles van den Ouweland en Jeroen Toirkens (foto's). Met bijdragen van: Mardoeke Boekraad (Noorwegen), Tjalling Halberstma (Mongolië) en Stan Morre.

ISSN: 1387-2818

Druk: Adelante, Den Haag
op minder milieubelastend papier
Lay-out: Sandra de la Combé; lay-out kalender: Kees van den Berg
Oplage: 2.200 exemplaren

Foto voorpagina: Gostya, sjamaan, Dukha, Mongolië
(foto: NomadsLife, Jeroen Toirkens©, 2004)

Inhoud:

Arctic Peoples Alert

Govert de Groot

De Russische Federatie heeft het **klimaatverdrag van Kyoto** geratificeerd en eindelijk kan het verdrag in werking treden. Echter, om de snelle klimaatverandering in de Arctis tegen te gaan, moet er meer gebeuren! De herverkiezing van de president van de Verenigde Staten, Bush belooft niet veel goeds. De VS is niet alleen een notoire weigeraar om het verdrag te ondertekenen, maar met Bush' herverkiezing dreigt ook de oliewinning in het Arctic National *Wildlife Refuge* in Alaska weer mogelijk te worden.
Op 6 december 2004 werd het rapport *Arctic Climate Impact Assessment* (ACIA) gepresenteerd voordat de staatssecretaris voor Milieu, Van Geel naar de VN-klimaatconferentie (CoP 10) in Buenos Aires afreisde. **amap.no/acia**

In september 2004 heeft de **AIV** (Adviesraad Internationale Vraagstukken) van het ministerie van Buitenlandse Zaken - op eigen initiatief - een **briefadvies** *Van impasse naar doorbraak?* uitgebracht over de Nederlandse opstelling inzake de VN-ontwerpverklaring over de rechten van inheemse volken. Tien jaar nadat de onderhandelingen over een definitieve tekst zijn begonnen, lijkt de discussie op een dood spoor te zijn beland. De laatste jaren was Nederland betrekkelijk onzichtbaar in het opkomen voor de rechten van inheemse volken. In de visie van de AIV zou Nederland zich actief met de discussie moeten bemoeien. (Volledige tekst is te vinden op **www.arctica.nl**).

Ter afsluiting van het VN-Decennium voor Inheemse Volken (1995-2004) werd op 9 december 2004 in het Vredespaleis en het Museon in Den Haag de campagne voor inheemse volken ***Speaking4Earth*** gelanceerd. *Speaking4Earth* is een initiatief van het Nederlands Centrum voor Inheemse Volken (NCIV) samen met een tiental Nederlandse organisaties van en voor inheemse volken, waaronder Arctic Peoples Alert. Verschillende arctische gasten zijn hiervoor naar Den Haag gekomen, waaronder Aqqaluk Lynge, ICC-president van Groenland, die per 1 januari 2005 zitting neemt in het VN-Permanent Forum voor Inheemse Aangelegenheden. In het Museon trad de Sami-zanger Wimme Saari en zijn band uit Finland op. **www.speaking4earth.com www.rockadillo.fi/wimme/**

In 2004 heeft u niet zoveel van ons gehoord. Ondanks wat tegenslagen, zoals een bij een ramkraak gestolen notebook en een defect notebook, heeft Arctic Peoples Alert niet stil gezeten. De reis in maart naar de Nenets in Noord-Rusland leverde veel nieuwe informatie op die nu verwerkt wordt. Daardoor is het rapport over de noden van de Nenets in de NAO vertraagd.
De *Barents Council of the Euro-Arctic Region* (BEAR) heeft 2005 uitgeroepen tot het jaar van de inheemse volken in de landen aan de Barentszzee. In 2005 hoort u hier meer over.
2007-2008 Is uitgeroepen tot het Vierde **Internationaal** Wetenschappelijk **Polair Jaar** (IPY). Het zou jammer zijn als Nederland deze kans, net zo als in 1957-1958, om redenen van bezuinigingen zou laten liggen. **www.ipy.org www.nwo.nl**

Theedrinken bij de Nenets

Govert de Groot

Het winters sneeuwlandschap gaat langzaam over van boreaal bos naar toendra. Meer dan 1.000 km op de slee achter de buran heb ik mogen hobbelen. Onderweg stoppen we af en toe bij een rendierbrigade om thee te drinken of overnachten we bij hen in de Chum of bij Nenets of Pomoren in een dorpje. De indrukken zijn niet bij te houden. De twaalfdaagse tocht gaat van Mezen naar Naryan Mar in Noord-Rusland. Daarbij kun je niet zonder bont. Mijn moderne westerse expeditiekleding is volgens de Nenets niet warm genoeg. Ik krijg een malitsja aan, een jas van rendierhuiden met haren binnen en buiten en grote ruime rubberen laarzen. Aan het eind van de tocht woon ik de algemene vergadering van *Yasavey* bij.

Een stop voor de nacht bij een rendierbrigade. Foto: Yasavey.

In maart 2004 reis ik met Vladislav Peskov, voorzitter van de Nenets-organisatie Yasavey en Volodya Kotkin, Yasavey-medewerker voor het Matra-KAP project. Vanuit Mezen vertrekken wij met twee burans (Russische sneeuwscooters) en Nenets-chauffeurs. Het is wel even zoeken naar een goede manier om op de slee achter de buran te zitten. Je bonkt constant op en neer. Op de eerste dag bezoeken we twee rendierbrigades waar we thee drinken. Daarbij moet je niet denken aan één kopje met een biscuitje. Nee, de tafel zakt zowat door van de vele lekkernijen uit de toendra. Rauwe, bevroren, gekookte of gebakken vis of gevogelte zoals sneeuwhoen, veel bessen en natuurlijk gebraden, gekookt of rauwbevroren rendiervlees. Beide brigades komen voor de winter met hun rendieren van het Kanin schiereiland. Zij hebben geen chum maar ronde houten tenten en er zijn veel vrouwen en kinderen in het kamp. Rendierhouders uit de dichtstbijzijnde brigade komen voor Vladimir, de chauffeur, langs. Hij fungeert ook als postbode.

Als de brigades de grens van de Nenets Autonome Okrug (NAO) naar de Archangelsk Oblast over gaan, stuiten zij, door andere regelgeving met betrekking tot het houden van rendieren, op problemen.

Ganzenringen

In elke plaats brengen we een bezoek aan het hoofd van de 'administratie', het plaatselijk bestuur. In Nes praten we over de slechte sociale situatie en ik moet natuurlijk geregistreerd worden. We zitten hier vlakbij de zeegrens en vandaar dat je bijzondere toestemming nodig hebt om hier te mogen reizen. Het hoofd van de administratie vertelt dat er vorige zomer twee ganzenringers uit Nederland waren. In Nes woont een mix van Nenets, Komi, Pomoren en Russen. De Nenets zijn in hoofdzaak rendierhouders van het Kanin schiereiland. De relaties tussen de verschillende bevolkingsgroepen zijn moeizaam. Op naar Oma. Hier bezoek ik de Yasavey-afdeling die meedoet aan het Matra-KAP project van de Nederlandse ambassade in Moskou. Daarmee is computerapparatuur aangeschaft en ze brengen onder andere hun eigen locale nieuwsbrief uit. Er is geen internetverbin-

ding. Ook hier kunnen de rendierhouders van Kanin, die met pensioen gaan, moeilijk een huis krijgen en zijn er veel sociale problemen. Op mijn logeeradres vind ik de eerste ganzenpoot- en nekring op de tv en vraag waar deze vandaan komt, waardoor een nieuw terugkerend gespreksonderwerp ontstaat. Ik leg uit dat deze ringen voor vogeltrekonderzoek gebruikt worden en vertel dat de ganzen onder andere naar Nederland vliegen en dat het ook in hun belang is dat deze informatie verzameld wordt. Later is een oproep in de *Yasavey Vada* (nieuwsbrief) geplaatst.
Het is nu meer dan 24 °C binnen en buiten min 27 °C. Hoe vaak we onderweg thee drinken, is niet bij te houden. We komen een oude olietoren tegen. Het metaal wordt door eenieder voor van alles en nog wat gebruikt. In de volgende nederzetting worden we door de vader, moeder, oudoom, oudtante en zus van Peskov opgewacht. De man des huizes is op jacht. Vader, moeder en oudoom zijn met de burans uit Indiga gekomen om ons op te halen. Natuurlijk wordt er bij aankomst uitgebreid thee gedronken. Het is een vol huis. Mij wordt verteld dat zo'n twee jaar geleden een groep Italianen met een helikopter naar het Kanin-schiereiland is gevlogen om daar een berg ganzen bij elkaar te schieten, vooral die met nekringen. Dit wordt ten zeerste afgekeurd.

Vrouwendag

's Ochtends al wordt het diepgevroren rauwe rendiervlees voor mijn neus klaargemaakt. Peskov en Kotkin smullen er met een beetje zout van. Voor mij te vroeg. Ik weet dat ik nog menige 'thee' voor de boeg heb. Het is 8 maart, vrouwendag. In *Dom Kultura* is een vrouweninstuif waarbij iedereen eten en drinken meeneemt. Maar goed dat ik tijdens de thee alleen soep en wat wodka gedronken heb. Wij zijn de enige drie mannen. De directrice en haar medewerkster willen allerlei spelletjes met ons spelen. Echter de meeste dames zijn meer geïnteresseerd in onze tocht en naar wat Peskov over Yasavey te vertellen heeft.

Barentszzee

We vertrekken rond 7.30 uur naar Indiga. Het wordt een lange dag, maar dat deze zo lang zou duren...! We rijden naar het vissersdorp aan de bevroren Barentszzee. Van een visser waar we thee drinken, krijg ik een ganzenlokfluit, gemaakt van een koperen geweerpatroon en twee ganzenringen. Beide ringen zijn van het vogeltrekstation Arnhem. Eén daarvan is van een mannetjes kolgans (Anser Albifrons) welke op 31 december 1998 in de Eemnes Maatpolder in Utrecht is geringd. Hij was toen tenminste een jaar oud. In mei 2002 werd hij afgeschoten, afstand 2.863 km.

Het indrukwekkende landschap van de Barentszzeekust is niet te beschrijven. Onderweg zien we een paar keer wolken sneeuwhoenders, ook in het koplamplicht. Erg vaak moet de bougie worden schoongemaakt. Een glijder van de slee raakt door de onbesneeuwde rotsen los. Als de avond invalt weten we wel waar we zijn, maar naar onze bestemming komen is door de harde wind en de natte sneeuw bijna niet te doen. Dan loopt de ene buran vast in de sneeuw en dan de ander. Zo ligt de een ineens op zijn kant met oom eraf en zo de ander. Ik val ook een keer van de slee en dan voel je je even eenzaam in de poolnacht. Ook houdt de motor er menig keer mee op. De tijd weet ik niet meer, maar op een bepaald moment wordt besloten halt te houden, de rendiervellen worden verzameld en we gaan uit de wind tegen de buran zitten. Zonder bont en huiden is het hier heel wat onaangenamer. Oom gaat vaak een stuk lopen om de weg te verkennen. Volgens mij weet de moeder ook zeer goed waar we zijn.
Ik weet niet hoe lang we in de storm gelegen hebben, maar men besluit om op te breken en naar de kust te gaan. Ook dit keer lukt het niet om de goede doorgang te vinden Volgens de oom en de vader is er verderop open water. De Barentszzee bevriest in de winter niet helemaal. De benzine is bijna op. 's Ochtends belt Peskov met de sataliettelefoon. De man van het weerstation aan de kust boven Indiga komt op zijn buran met nieuwe benzine en om de doorgang te wijzen. Na de thee in het vissersdorp hebben we niet echt iets gegeten. Ik had erop gerekend dat we onderweg nog wel een paar keer thee zouden drinken.
Eindelijk komen we rond 13 uur in Indiga aan. We zitten bij de medewerkster van het Matra-KAP project, warm. De vrouwen regelen het huishouden. De kat ligt lekker op de grond. Ik probeer mijn verhaal op te schrijven. Het is moeilijk me nog te herinneren wat er precies gebeurd is.
Weer verder, een stuk op een door drie rendieren getrokken slee alleen met Ivan, de chauffeur. Onderweg vliegt een raaf krassend over ... Eerst denk ik dat er rotsen liggen, maar dat kan ondanks het warme weer toch niet? Het is de kudde van meer dan duizend stipjes die langzaam groter worden.

Yasavey congres

Aan het einde van onze tocht wacht het 2de NAO-rendierhouders-congres en het Yasavey-congres. Nenets uit de hele okrug zijn naar de hoofdstad Naryan Mar gekomen. Vlak voor het congres probeert de NAO-bestuur Yasavey in een kwaad daglicht te stellen. In 1995 is er een lening aan Yasavey gegeven van 40.000 roebel (ca. € 1.155,-). Het bestuur komt nu met de eis dat deze binnen tien dagen afgelost

Even met Ivan op een door rendieren getrokken slee is het heel wat aangenamer.
Foto: V. Peskov, Yasavey.

moet worden plus 55.000 roebel (zo'n € 1.590,-) rente. Zo niet dan sturen ze de zaak naar de rechter. Peskov blijft er koel onder. Ze proberen oude methoden te gebruiken en hadden immers negen jaar de tijd om met deze claim te komen. Enkele leden van het Okrug-parlement en anderen komen niet naar het congres omdat zij in deze kwestie geen partij willen kiezen.

Tijdens het rendierhouderscongres komen ook de huisvestingsproblemen van rendierhouders aan de orde, maar het terugkerende onderwerp is vooral het slechte functioneren van de nieuwe communicatie-apparatuur en het ontbreken van antennes. Ook richt het congres officieel de NAO-rendierhoudersvereniging op en als voorzitter wordt Alexander E. Vyucheisky jr. gekozen.

Omdat de verkiezing voor de nieuwe voorzitter van Yasavey op de agenda staat, wordt het de laatste dag van het Yasavey-congres echt spannend. Eerder, tijdens de congressen vertoonde de gouverneur van de NAO, Vladimir Butov zich al omringd door zijn lijfwachten, die de meeste tijd van het jaar in Moskou verblijft. Onderhands is door Butov, Alexander I. Vyucheisky sr., voormalige voorzitter van Yasavey, als tegenkandidaat van Vladislav Peskov naar voren geschoven. Deze is met de gouverneur bevriend en tegen het vooruitstrevende onafhankelijke beleid van Peskov. De gouverneur bemoeit zich inhoudelijk met het congres. In de wandelgangen belooft hij van alles. Er duikt een brief op waarin hij de deelnemers een uitkering toezegt. Oude Sovjetmethode, ongehoord!

Na veel rumoer wordt Peskov als voorzitter van Yasavey herkozen. Dat belooft een vruchtbare samenwerking.

Stan Morre

Werk aan de veranda. Foto: Lise M. Andersen.

In de zomer van 2004 werkte ik mee aan een internationaal vrijwilligersproject in West-Groenland. Het werd georganiseerd door de Deense organisatie *Mellemfolkeligt Samvirke (MS)* in samenwerking met de gemeente Aasiaat.

Qaamarngup Uummataa

Tijdens het voorbereidingsweekend in Kopenhagen ontmoette ik de negen andere vrijwilligers waarmee ik naar het project in de verlaten nederzetting Manermiut bij Aasiaat zou gaan. In mijn groep was het aantal vrouwen en mannen precies gelijk, de leeftijd varieerde van 21 tot 61 jaar en we kwamen uit zeven verschillende landen: Noorwegen, Finland, Schotland, Duitsland, de Verenigde Staten, Nederland en vier deelnemers uit Denemarken.

Een belangrijk element van dit weekend was de kennismaking met de andere groepsleden. Daarnaast waren er twee spreeksters, waarvan één van het Groenlandershuis, die vertelden over de Groenlandse cultuur. We brachten een bezoek aan de etnografische afdeling van het Nationaal Museum, de speelfilm *Qaamarngup Uummataa* (Hart van Licht) werd vertoond en becommentarieerd, we maakten een toeristische rondvaart door de haven en we kookten gezamenlijk. Ik vond het een relaxte maar tevens leerzame voorbereiding.

Onderwijs

We reisden naar Aasiaat en kregen op het gemeentehuis een toelichting op het project. Naast het schilderwerk bleek er gelukkig ook constructiewerk te zijn in Manermiut, een kleine nederzetting die halverwege de jaren zestig is verlaten. De belangrijkste projecten waren het bouwen van een veranda bij één van de huizen en het bouwen van een *servicehuis* waarin een douche, toilet en sauna moesten komen.

Sinds de jaren zeventig wordt Manermiut, dat met een kleine motorboot circa drie kwartier van Aasiaat vandaan ligt, gebruikt voor het organiseren van schoolkampen door de vele onderwijsinstellingen in Aasiaat. In tegenstelling tot de meeste Groenlandse steden, waar de visserij de belangrijkste bron van inkomsten is, is dat in Aasiaat het onderwijs. Verder wordt Manermiut regelmatig bezocht door kajaktoeristen. Door een verbetering van de voorzieningen wil de gemeente het toerisme bevorderen.

Onze nederzetting

Na twee dagen in Aasiaat in een kostschool te zijn ondergebracht, gingen we met onze groep naar Manermiut. Van de hele nederzetting bleken nog zes gebouwen overeind te staan. Aan de funderingen, die we her en der aantroffen, bleek dat de nederzetting vroeger zeker twee keer zo groot moet zijn geweest. Met uitzondering van een uitstapje van vier dagen dat we tussendoor met onze groep naar Ilulissat maakten, ben ik zelf niet meer in de bewoonde wereld geweest. In Manermiut was geen elektriciteit en we hadden alleen een radio meegekregen waarmee in noodgevallen oproepen konden worden gedaan.

In Manermiut zaten we tamelijk geïsoleerd. Wel werden we zo ongeveer om de andere dag bezocht door onze contactpersoon van de gemeente Aasiaat die dan spullen meebracht of kwam vragen of we nog iets nodig hadden. We kregen ook bezoek van twee groepen kajaktoeristen, een groep van de psychiatrische instelling in Aasiaat en individuele bezoekers die in meerdere gevallen er vroeger met hun school waren geweest. Wij probeerden de bezoekers aan 'onze' nederzetting steeds uit te nodigen voor een koffie in 'ons' huis.

De sfeer binnen de groep was bijzonder goed en dat heeft er toe bijgedragen dat er ook veel en goed werk is afgeleverd. Het kerkje, dat tegenwoordig wordt gebruikt wordt als onderkomen voor de bezoekers van Manermiut, is aan de binnenkant geheel opnieuw geschilderd. De veranda en het *servicehuis* met een toilet en douche waren ook klaar. Het enige dat we niet afkregen was de sauna, maar dat was achteraf gezien een iets te ambitieus project. De gemeente Aasiaat was zeer tevreden over ons werk en wij over de door Aasiaat geboden gastvrijheid om een werkvakantie te mogen doen in een prachtige omgeving.

Eén van de deelneemsters heeft een website gemaakt over ons project: **www.daimi.au.dk/~u021365/**
Informatie over de projecten van MS in Groenland is te vinden op: **www.mstravels.dk/greenland/index.htm**
Aanmelding aan een project van MS kan via de Nederlandse zusterorganisatie SIW Internationale Vrijwilligersprojecten: **www.siw.nl**

Mardoeke Boekraad, Sirma, Noorwegen

Begin oktober 2004 werd de achttiende *Sami Council* - Sami Raad gehouden in Honningsvåg, het laatste stadje voor de Noordkaap. Het thema was *Sápmi voor de Sami – Grondstoffen en Landrechten*. De conferentie werd gekenmerkt door een terugblik op het vijftigjarig bestaan van de Sami Raad, de aandacht voor de rechten van de zee-Sami, de opkomst van een nieuwe generatie jonge, vrouwelijke gedelegeerden en de aandacht voor Afrikaanse inheemse nomaden.

De resoluties van de achttiende Sami Raad zijn duidelijke taal: de eis op zelfbeschikking en financiële compensatie, het recht op eigendom van grond en inspraak en vetorecht bij het gebruik van Samigebieden, ook van de gebieden van de zee-Sami. Ook de Europese Unie moet de rechten van de Sami garanderen. Door het debat over de voorgestelde *Finnmarks-wet* (zie Arctica 16) is de discussie rond de zee-Sami, de start van olie- en gasboringen in de Barentszzee en het *Sneeuwwitje* gasboringproject vlak voor de kust van Hammerfest zeer actueel. De keuze van de locatie van de conferentie had dan ook alles met deze onderwerpen te maken. De Sami Raad en het Samiparlement hebben het wetsvoorstel, dat in april 2004 door de Noorse regering en het parlement werd gepresenteerd, afgewezen. Zij claimen onder andere dat niet alleen land- maar ook waterrechten inclusief rivier- en kustvisserij in deze wet worden opgenomen.

Vernoorsingspolitiek

De Noorse voorzitter Tommy Geir Pedersen noemde in zijn toespraak de belangrijkste successen van de vijftig jaar oude organisatie, die geldt als de avant-garde en denktank van de gehele Sami-beweging. Er zijn belangrijke successen geboekt op het gebied van bewustwording en anti-discriminatie, onderwijs en cultuur. De Sami-eisen voor land- en waterrechten zijn echter nog niet door de staten ingewilligd.

De Sami die aan de kust wonen zijn slachtoffers van de vernoorsingspolitiek. De ernst van de discriminatie en diepte van de minderwaardigheidsgevoelens zijn voor buitenstaanders moeilijk te begrijpen. Tijdens de conferentie werd er voor het eerst een Sami-vereniging in Honningsvåg opgericht. De burgermeester beloofde dat de kleine kustdorpen van de Magerøya, en niet Honningsvåg zelf, tweetalige gebieden zouden worden.

VN-Permanent Forum

Een van de taken van de Sami Raad is het vertegenwoordigen van de Sami op internationaal vlak. Dat gebeurt via de Verenigde Naties, zoals in de debatten rond de VN-Declaratie inzake de Rechten van Inheemse Volken of als permanente deelnemer in de Arctische Raad, maar ook via 'ontwikkelingswerk van inheemsen voor inheemsen', zoals projecten met de San (Bushman) en de Masaï in Afrika. Het ontwikkelingswerk wordt sterk bemoeilijkt doordat de regels van de Noorse ontwikkelingsprogramma's slecht zijn toegesneden op de behoeften van de inheemse volken. Ole Henrik Magga, voorzitter van het VN-Permanent Forum voor Inheemse Kwesties - wiens mandaat op 1 januari 2005 afloopt en wordt opgevolgd door de Groenlander Aqqaluk Lynge - werd uitgebreid gelauwerd.

Anne Biret Nimue, dochter van Mardoeke Boekraad en Niillas Somby op de arm bij Masaï.

Sneeuwbuien

Het Zweedse regeringslid, de heer Dandelius van de expertgroep die het verdrag over de Noors-Zweeds-Finse grensoverschrijdende Sami voorbereidde, deelde mee dat de concepttekst voor de conventie eind 2005 wordt gepresenteerd. Het proces hiervoor is in 1995 begonnen en de expertgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de Sami-parlementen en nationale experts. Rusland doet (nog) niet mee.

Natuurlijk werd er ook over de niet vrolijk stemmende klimaatveranderingen gepraat. De effecten van de steeds dunner wordende ozonlaag en de opwarming, die ook gepaard gaat met abruptere weersschommelingen, zijn immers duidelijk te merken. Ze zorgen nu al voor veel overlast. Het was dan ook tekenend dat verscheidene sprekers na enkele zeer warme dagen op de terugweg overvallen werden door onverwachte heftige sneeuwbuien. Ze reden met hun zomerbanden van de weg af en sommigen haalden zelfs natte voeten in zee.

www.saamicouncil.net
www.un.org/esa/socdev/unpfii/index.html
www.hommat.org/spiritacts/spiritcampeng.html

Terug naar de noordelijke taiga

Tjalling Halbertsma

Het voortbestaan van de Dukha-nomaden van Mongolië is een van de onwaarschijnlijke verhalen van de 21ste eeuw. De rendierherders woonden al in dorpen, maar besloten terug te gaan naar de taiga. Daar wonen ze nu weer in wigwams.

Sommige families verplaatsen hun kamp wel vijftien keer per jaar. Ze breken dan hun wigwam af, die tegenwoordig niet meer van rendiervel is maar van tentdoek, geschonken door Amerikaanse zendelingen en de Amerikaanse ambassade. Ze drijven hun rendieren naar een nieuwe bestemming.

Dat de herders het nomadenbestaan tot op de dag van vandaag weten vol te houden, is bijzonder. Ze leven onder extreme omstandigheden. In de wintermaanden kan de temperatuur op de taiga dalen tot vijftig graden onder nul. De enige wezenlijke aanpassing die de Dukha hebben gedaan, is het aanschaffen van eenvoudige houtkachels voor in de wigwam. Tot ver in de 20ste eeuw stookten ze nog gewoon open vuren in de tenten. Van een Japanse hulpgroep kregen de herders recent een satelliettelefoon - hun isolement is niet meer zo totaal als vroeger.

De Nederlandse fotograaf Jeroen Toirkens legde hun leven vast. Toirkens reist de wereld af om de laatste nog levende nomadenvolken te portretteren. Hij trof in het noorden van Mongolië de achtentwintig families die tien jaar geleden het besluit namen om terug te gaan. Dertig jaar lang hadden ze gedwongen in gewone huizen geleefd. In 1960 dwong het communistische bewind van Mongolië het merendeel van de Dukha om hun nomadenbestaan op te geven. De rendierherders en hun gezinnen moesten zich vestigen in de twee collectieven *Het gelukkig leven* en *De gouden steppe*. Volgens de communistische beleidsmakers zouden de rendierherders daarmee 'van hun eeuwige onbeduidendheid verlost worden'. Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie konden de herders weer zelf hun verblijfplaats kiezen.

De Dukha trekken al eeuwen rond. De Engelse ontdekkingsreiziger Douglas Carruthers merkte in 1913 al op dat deze herders *'uiteindelijk het liefst alleen gelaten willen worden.'* Carruthers' pakkende beschrijvingen moeten zijn lezers in vervoering hebben gebracht. Hier was een volk dat op rendieren reed, als sjamanen de hemel vereerde en in de koudste maanden woonde in tochtige wigwams. Carruthers waarschuwde ook dat *'een volk dat zo primitief, melancholiek en schuw'* was, wel snel zou uitsterven.
Die voorspelling kwam niet uit. Maar hoe lang houden de nomaden hun huidige bestaan vol? Volgens westerse onderzoekers wordt het overleven van dit uitzonderlijke volk bedreigd, door zending, handel, toerisme en het geld van hulporganisaties.

Chinese handelaren komen geweien en rendierpenissen opkopen die als afrodisiacum in China veel geld opbrengen. Reisbureaus sturen hun toeristen maar al te graag naar de exotische rendierherders. Zij betalen de Dukha om hun kuddes speciaal voor de toeristen vanuit de taiga naar de steppe te drijven.

De nieuwe inkomsten en giften kunnen volgens de Amerikaanse antropoloog Alan Wheeler wel eens de laatste dagen van het rendiervolk inluiden. *'Het geld dat de herders met het toerisme verdienen, betekent juist het einde van hun nomadenbestaan.'* Daarnaast is er in het gebied weinig anders dan wodka te koop, en is het alcoholisme schrikbarend toegenomen. *'Soms denk ik wel eens dat een tentdoek met Mickey Mouse-plaatjes de redding voor deze cultuur zou kunnen betekenen'*, zegt Wheeler, die de Dukha vanaf 1999 bestudeerde. *'Dat zou zowel donorsteun als toerisme afschrikken.'* Zo'n noodlot had zelfs Carruthers niet voor de Dukha kunnen voorspellen.

Eerder gepubliceerd in dagblad *Trouw* op 9 oktober 2004,

Foto rechts: *De Dukha verhuizen om de twee weken met hun rendieren. Foto: Jeroen Toirkens.*

NomadsLife

is een jonge organisatie die het leven van de hedendaagse nomaden door middel van fotografie, lezingen, publicaties en een website onder de aandacht wil brengen. Centraal staan de reizen die fotograaf Jeroen Toirkens de afgelopen jaren heeft gemaakt. Hij fotografeerde o.a. de Samen in Finland en de Dukha rendiernomaden in Mongolië.

Mongolian Reindeer Fund

Geïnspireerd door de warme gastvrijheid van de kleine groep Dukha rendiernomaden in Noord Mongolië en gealarmeerd door de schrijnende omstandigheden waarin deze families leven heeft NomadsLife besloten een ***steunfonds Dukha*** op te richten. Dit fonds ondersteunt het *Mongolian Reindeer Fund.*

Arctic Peoples Alert steunt het Dukha-fonds en heeft haar girorekening ter beschikking gesteld. Ook heeft Arctic Peoples Alert besloten om de Dukha tot haar werkgebied te rekenen.

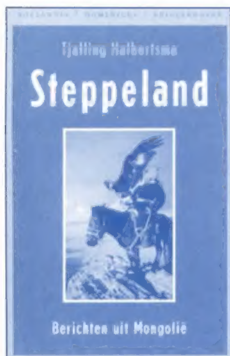
Het *Mongolian Reindeer Fund* is een in Ulaanbaatar gevestigde stichting die tot doel heeft de levensstandaard van de Dukha te verbeteren en de rendierpopulatie te verhogen. Het *Mongolian Reindeer Fund* biedt momenteel financiële steun aan twee vrouwelijke Dukha studenten aan de Universiteit van Ulaanbaatar. Daarnaast wil het bewerkstelligen dat dierenartsen in het voorjaar de rendierkuddes kunnen bezoeken en biedt het noodhulp na de zware Mongoolse winter.

NomadsLife familie

Wilt u op de hoogte gehouden worden over de activiteiten van NomadsLife? Word dan lid van de NomadsLife familie. *Familie* verwijst naar de familiebanden binnen de nomadische cultuur. Twee keer per jaar verschijnt er een nieuwsbrief en er worden regelmatig activiteiten georganiseerd.

NomadsLife:

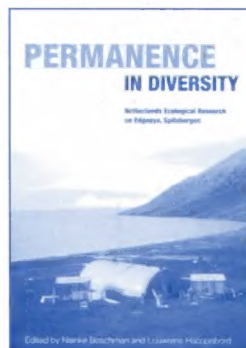
Vlaardingweg 62 / 506 - 3044 CK Rotterdam
tel. 010 462 65 66 - 06 2466 6765 - info@nomadslife.com
www.nomadslife.com
Bijdragen voor het steunfonds kunnen overgemaakt worden op giro 4408028 t.n.v. Arctic Peoples Alert o.v.v. ***Dukha***.

❄ Rugzaktip: **Steppeland**, berichten uit Mongolië van Tjalling Halbertsma. Het is niet alleen door het hoofdstuk over de Dukha 'de kleine wereld' een boeiend boek. Halbertsma doorkruiste het land per jeep, te paard en op een rendier, onder meer als adviseur van de voormalige minister-president van Mongolië. Hij beschrijft op een prettige manier de geschiedenis en de veranderingen na de fluwelen revolutie in 1990. Uitgeverij Hollandia (Dominicus reisverhalen) 2003, € 14,90, 256 blz., ISBN: 9064103836, 340 gram.

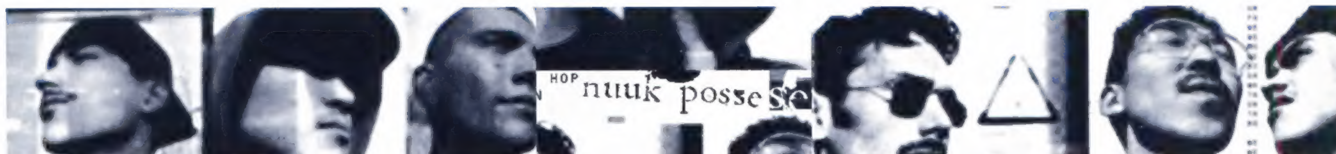
❄ Op 26 maart 2004 promoveerde Cunera Buijs, conservator arctische gebieden van het Rijksmuseum voor Volkenkunde (RMV), in een internationale setting. Zij werd niet alleen ondervraagd door doctoren en professoren uit Leiden, Groningen en Nijmegen, maar ook uit Kopenhagen en Parijs. Haar proefschrift ***Furs and Fabrics: Transformations, clothing and Identity in East Greenland*** gaat over de Tunumiit in Oost-Groenland en beschrijft de relatie tussen kleding en identiteit over een periode van meer dan honderd jaar. Het proefschrift is verschenen als CNWS-publicatie no. 129 / mededeling RMV no. 32, Leiden 2004, € 30,- exclusief portokosten, 300 blz., ISBN 90-5789-094-1, bestelinformatie: tel. 071 5272171 **www.cnws.leidenuniv.nl**

❄ Als laatste nummer van het ***Circumpolar Journal*** en als eerste nummer van *Circumpolar Studies* is ***Permanence in Diversity,*** *Netherlands Ecological Research on Edgeøya, Spitsbergen,* verschenen. Het boekje is een eerbewijs aan de arctische carrière van **Piet Oosterveld,** die in 1987 een bijzondere wending kreeg doordat een jonge ijsbeer hem aan zijn hoofd verwondde. In 1989 verkocht Oosterveld het Nederlands onderzoeksstation Kap Lee op Edgeøya en daarmee kwam spijtig genoeg een einde aan een Nederlands station op Spitsbergen. Het boekje onder redactie van Nienke Boschman en Louwrens Hacquebord bevat naast veel wetenschappelijke informatie, de niet eerder gepubliceerde kaart: *Landscape ecology of Edgeøya, Svalbard, 1977.*
Informatie: Arctisch Centrum, tel. 050 3636834, arctisch@let.rug.nl

❄ **Imaka** in **Groningen** gaat door met het organiseren van (ant-) arctische activiteiten en het verspreiden van informatie. Liesbeth ten Cate heeft als eerste de kar getrokken maar is naar Noorwegen verhuisd. Imaka wordt nu voortgezet door Bart Rijnbout en Sigrid Meijer. Beiden studeren Scandinavische talen en culturen aan de Rijksuniversiteit Groningen. Mocht u zelf ideeën, artikelen of tips hebben, mail dit dan door. Alle informatie wordt alléén via email verspreid. Info en aanmelden: imaka@let.rug.nl

❄ Onverwacht, na een kort ziekbed is op 26 augustus 2004 **Gerard van Alkemade** op 65-jarige leeftijd overleden. Ik kende hem vooral van het Haags Vredes Platform waarin hij glashelder de vermomming van Den Haag als 'Vredesstad' aan de kaak stelde. Vooral in de tijd van de Innu Steungroep kwam zijn advies of informatie ons zeer van pas. Ik zal de onverwachte goede gesprekken op straat missen. **www.ddh.nl/org/hvp**

Nuuk Posse: Inuit Hiphop voor de eerste maal in België.

❄ Tot **30 januari 2005** is in het Huis van Alijn in **Gent**, België de kleine tentoonstelling ***Voices of Greenland*** te zien. Deze tentoonstelling werd samengesteld door het Nationaal Museum van Groenland. De meeste voorwerpen zijn via een speciaal programma enkele jaren geleden door het Nationaal Museum in Kopenhagen aan Groenland teruggegeven en voor deze gelegenheid aan Huis van Alijn uitgeleend. Voor februari 2006 bereidt Huis van Alijn een tentoonstelling voor over pater Franz van de Velde O.M.I. Van de Velde verbleef 50 jaar (1937-1987) bij de Inuit in arctisch Canada. In de marge van *Voices of Greenland* zijn enkele foto-albums van *Ataata Vinivi* te zien. Kraanlei 65, Gent, tel. 00 32 9 2692350, openingstijden: 11.00 - 17.00 uur, gesloten op maandag, op 25 december en op 1 januari. **www.huisvanalijn.be** **www.natmus.gl**

❄ De tentoonstelling *Voices of Greenland* wordt gehouden in het kader van het *Vooruit geluid festival* **'*Etoiles Polaires*'** dat begin december 2004 in Gent plaatsvond. Voorafgaand aan dit festival traden de musici op in het cultureel centrum *Katuaq* in Nuuk, Groenland. Ook de kok van *Vooruit* was naar Nuuk afgereisd om in de Groenlandse keuken ideeën op de doen. De focus van dit festival lag vooral op moderne muziek uit Groenland en IJsland, maar via gesprekken, film, installaties, video- en beeldende kunst was er ook aandacht voor de cultuur.
Dit festival is op een bijzondere manier geboren. Jan Devroede, musicoloog, muzikant en stamgast bij *Vooruit geluid-concerten*, trok enkele jaren geleden voor zijn scriptie naar Denemarken en kwam er in aanraking met Groenlanders. Hij maakte er een film, werd verliefd en besloot te blijven. Jan werd lid van de plaatselijke rockgroep *Chilly Friday* en toerde met de band door Nunavik, Nunavut, Alaska, Samiland en de Faeröer-eilanden. In die periode bleef De Vroede contact met Wim Wabbes, de muziekprogrammeur van Vooruit houden. Zijn voorstel was een aantal producties op te zetten tussen Vlaamse muzikanten en muzikanten uit het poolgebied. Vooruit besloot onmiddellijk om mee te werken. Het werd een boeiend, maar moeizaam proces, wat een inspirerend resultaat heeft opgeleverd. **www.vooruit.be/etoilespolaires** **www.katuaq.gl**

❄ In de tv-serie ***Codewoord Koekoek*** van VPRO-Villa Achterwerk komt iedere aflevering een nieuwe leerling uit een ander land. Hij heeft opmerkelijke kleding aan, hij praat een andere taal en er zijn in zijn land andere gebruiken die hij graag met de klas deelt. Hoe reageren de klasgenoten hierop? O.a. op **26 december** 2004 een leerling uit Rusland, **2 januari** 2005 uit Groenland en op **23 januari** uit Lapland (bestemd voor groep 7-8). **villa-achterwerk.vpro.nl**

❄ Net 5 besteedt op **6 februari 2005** aandacht aan de **klimaatverandering**. Onder andere komen de Inuit in Shisharef, Alaska in beeld, die door meer stormen en een hogere waterstand naar elders moeten verhuizen. Ook wordt er aandacht besteed aan de gevolgen van de geleidelijk smeltende permafrost waardoor steeds meer flatgebouwen in Siberië verzakken. **www.net5.nl**

❄ Op **8 maart 2005** viert het **Arctisch Centrum** van de Rijksuniversiteit **Groningen** zijn zevende lustrum met een **jubileumsymposium** met als thema *The Changing Arctic*. Naast het symposium zullen er een (besloten) internationale workshop *Sustainable Development* plaatsvinden en een serie lezingen over het poolgebied in het kader van Studium Generale. Daarnaast komt er een jubileumbundel waarin een vijftiental (oud)medewerkers en studenten een indruk geven van 35 jaar onderzoek en onderwijs van het Arctisch Centrum. Info: tel. 050 3636834. **www.let.rug.nl/arctic** **studium.hosting.rug.nl**

Arctische Markt Den Haag. Op **19 februari 2005** organiseert antiquariaat Moby Dick in samenwerking met Arctic Peoples Alert een **Arctische Markt** bij Bever Zwerfsport in The Globe. Er zijn verschillende stands van onder andere Canuit, Beluga Adventures, Den Norske Genser en Martien Groeneveld maakt met zijn reuzenxylofoon muziek om naar te kijken. Daarnaast zorgt Arctic Peoples Alert voor *slowfood*, arctische hapjes en drankjes. 10.00 - 16.00 uur, Waldorpstraat 15, **Den Haag**. Info tel. 070 388 37 00. **www.theglobe-denhaag.nl** **www.arctica.nl**